

МИЛОВА К.А., студент, НТУ «ХП»

АЛЬОШИН С.Ю., к.е.н., ст. викл., НТУ «ХП»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ

Здійснення господарської діяльності з метою максимізації прибутку включає в себе взаємодію з контрагентами, які замовляють продукцію або послуги, та відповідає законодавчим нормам і визначеним у нормативно-правових документах правилам та принципам бухгалтерського обліку. Регулювання облікового процесу законодавчим шляхом спрямоване на вирішення питань оподаткування, встановлення ефективних форм розрахунків та нормування взаємовідносин.

Нормативно-правове законодавство, що служить основою для законодавчого регулювання взаємовідносин з контрагентами підприємства, ієрархічно структуроване, присвоюючи вищий рівень нормативним документам першочергового значення, які переважають над іншими. Серед них можна виділити такі:

- Цивільний кодекс України, який встановлює основи регулювання відносин, що виникають внаслідок взаємодії підприємства з його контрагентами.[1]

- Податковий кодекс України, що є основою для регулювання відносин у сфері оподаткування.[2]

- Господарський кодекс України є правовою основою регулювання проведення розрахункових операцій з контрагентами, включаючи визначення господарських зобов'язань, суб'єктів господарювання та умов припинення зобов'язань підприємства.[3]

- Закон України №996 є фундаментом для формування нормативної бази, в якому визначаються принципи організації та проведення облікового процесу та формування звітності для фізичних та юридичних осіб усіх форм

власності та організацій.[4]

На другому, але не менш важливому рівні розташовані затверджені Національним банком (стандартами) облікові положення, які визначають особливості регулювання конкретних аспектів облікового процесу. Ключовим нормативно-правовим актом є Національний стандарт (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", який встановлює методологічні принципи формування та відображення в обліковому процесі інформації щодо розрахунків з покупцями та замовниками.[5] Додатковими джерелами, що можуть бути використані для регулювання цього питання, є інші Національні стандарти бухгалтерського обліку, зокрема №1, №15, №16, які утворюють методологічну базу для визначення формування в обліку інформації про нараховані доходи та понесені витрати підприємства.

На третьому рівні розташовані методичні рекомендації, галузеві положення, підзаконні акти та інструкції, які визначають деталізовані аспекти облікового процесу. Серед них основні включають:

- Інструкцію №22, де чітко визначено характеристику безготівкових розрахунків, зокрема, передачу грошової суми з рахунку платника на рахунок отримувача. Ця інструкція регламентує порядок проведення безготівкових розрахунків, встановлює правила обігу документів для таких операцій, передбачає штрафні санкції за порушення законодавства і т.д. [6].

- Положення №637 [7];

- Постанова Кабінету Міністрів "Про результати повної інвентаризації дебіторської та кредиторської заборгованості і заходи з її скорочення" [8];

- Положення №88, яке визначає основи оформлення первинної та вторинної документації, процедури виправлення помилок, організацію процесу документообігу;

- Інструкція №291.

Останній, четвертий рівень, передбачає створення внутрішньої документації, яка регулює особливості обліку зобов'язань дебіторами. Ці документи розробляються з урахуванням організаційно-економічної специфіки,

форм власності та особливостей діяльності конкретного підприємства. Серед них можуть бути:

- Облікова політика підприємства: документ, що визначає основні принципи та методи обліку, які використовуються на підприємстві.
- Робочий план рахунків: список рахунків, який визначає порядок обліку фінансових операцій та їх класифікацію.
- Первинні документи: розроблені керівником бухгалтерської служби та затверджені керівником підприємства документи, які служать основою для обліку та відображення розрахунків з дебіторами.

Ці внутрішні документи створюються з метою внутрішнього використання і враховують специфіку конкретного підприємства, забезпечуючи ефективний та належний облік його дебіторської заборгованості.

Потреба в затвердженні облікової політики впливає з необхідності відобразити специфіку системи обліку для достовірного відображення розрахункових операцій з контрагентами. Ключові аспекти, які доцільно включити до цього документу, включають:

- 1 Види економічної діяльності: розподіл різних видів діяльності підприємства на основну, фінансову та інвестиційну.
- 2 Договірні взаємовідносини: особливості укладання та виконання контрактних угод.
- 3 Посадові інструкції облікового відділу: визначення обов'язків працівників, які відповідають за облік розрахункових операцій.
- 4 Організація облікового процесу: форми ведення обліку та відображення інформації в облікових регістрах.
- 5 Оцінка дебіторської заборгованості: умови та методи визначення активу підприємства.
- 6 Організація документації та документообігу: процеси управління документами та обігу інформації.
- 7 Модернізація плану рахунків обліку: врахування особливостей діяльності та переліку рахунків.

8 Списання безнадійної заборгованості: критерії та порядок списання непогашеної заборгованості.

9 Класифікація заборгованості: систематизація відповідно до управлінських потреб.

10 Умови для проведення інвентаризації: організація та умови проведення періодичної перевірки.

Отже, процес регулювання дебіторської заборгованості ґрунтується на ряді нормативно-правових актів різної ієрархії, і вміння орієнтуватися серед цієї бази є ключовим для ефективного обліку та аналізу розрахунків з контрагентами.

Список літератури:

1. Цивільний кодекс України: № 435-IV від 16.01.2003р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20030116#Text>
2. Податковий кодекс України: № 2856-VI від 02.12.2010. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. №436- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 №996-XIV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999р. №237. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>
6. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті України. Затверджена Постановою Правління Національного банку України від 21.01.04 № 22 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>.
7. Положення про ведення касових операцій в національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління Національного банку України від 15.12.04р. № 637. Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>
8. Про результати суцільної інвентаризації дебіторської та кредиторської заборгованості і заходи щодо її скорочення затверджене постановою Кабінету Міністрів від 29 квітня 1999р. N 750. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/750-99-%D0%BF>

Бібліографія: Милова К.А., Альошин С.Ю. Базові вимоги менеджменту до організації управлінського обліку / К.А. Милова, С.Ю. Альошин // Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ «ХПІ» за 2023 рік в 2 т. – Харків : НТУ «ХПІ», 2023. Т. 1 : Труді XX-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум-2023» 6-8 грудня 2023 р. – 2023. С. 79-82